

Sygn. akt V CSK 437/17

POSTANOWIENIE

Dnia 6 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wojciech Katner (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku P. S.A. w K.
przy uczestnictwie P. M.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 6 września 2018 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 3 kwietnia 2017 r., sygn. akt II Ca (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W., postanowieniem z dnia 2 lipca 2015 r. ustanowił na rzecz wnioskodawcy P. Operator S.A. z siedzibą w K., dokładnie opisaną w postanowieniu służebność przesyłu na nieruchomości uczestnika P. M. i określił jednorazowe wynagrodzenie dla uczestnika w kwocie 30 782 złotych, ustalając, że każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie. W wyniku apelacji wniesionej przez uczestnika postępowania, Sąd Okręgowy w W., postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2017 r. zmienił częściowo zaskarżone postanowienie przez zasądzenie na rzecz uczestnika postępowania kwoty 50 201 złotych jednorazowego wynagrodzenia i zniósł wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego między stronami.

W skardze kasacyjnej uczestnik postępowania zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego, tj. art. 305² § 2 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że przepis ten nie daje podstaw do objęcia wynagrodzeniem za ustanowienie służebności innych strat majątkowych jakie ponosi uczestnik w zakresie wykraczającym poza pas gruntu wyznaczony dla wykonywania służebności; art. 21 ust. 1 i 2 oraz art. 64 ust. 2 i 3 Konstytucji RP przez ich niezastosowanie i nie udzielenie prawu własności uczestnika należytej ochrony prawnej. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w części oddalającej apelację uczestnika postępowania i zasądzenie na jego rzecz kwoty 1 044 454,40 złotych tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności, a także zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kwestią sporną w rozpoznawanej sprawie jest wyłącznie wynagrodzenie należne na rzecz właściciela nieruchomości obciążonej za ustanowienie na jego gruncie służebności przesyłu. Skarżący, pomimo istotnego podwyższenia jednorazowego wynagrodzenia w wyniku rozpoznania jego apelacji jest nadal niezadowolony z wysokości tego wynagrodzenia, żądając około dwadzieścia razy większego wynagrodzenia niż przyznane. Opiewa ono na kwotę, która może się wydawać bliska wartości całej nieruchomości rolnej, będącej własnością powoda, tak jakby uczestnik miał stracić możliwość w całości korzystania z niej.

W art. 305² k.c. jest mowa o odpowiednim wynagrodzeniu, należnym właścicielowi nieruchomości obciążonej od przedsiębiorcy na rzecz którego jest ustanawiana służebność przesyłu. Należy od razu na początku stwierdzić, że zgodnie z utrwalonym poglądem orzecznictwa i doktryny, wynagrodzenie nie jest tożsame z odszkodowaniem i należy się za samo ustanowienie służebności, ale jednak ma stanowić pewien ekwiwalent za ograniczenie uprawnień wynikających z prawa własności, w granicach tego ograniczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2014 r., II CSK 573/13, OSNC 2015, nr 7 - 8, poz. 90; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2017 r., II CSK 505/17, nie publ.). Wynagrodzenie jest z założenia nawet wyższe od odszkodowania, gdyż obejmuje także szkodę niemajątkową w postaci znoszenia niedogodności

wynikających z ustanowionej służebności oraz szkodę majątkową, jeśli powstała, co z reguły ma miejsce (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2000 r., V CKN 43/00, OSNC 2000, nr 11, poz. 206).

Nie jest wadą art. 305² k.c., jak zdaje się twierdzić skarżący, że przepis ten nie zawiera szczegółowych kryteriów określenia rozmiaru wynagrodzenia, przeciwnie, jest to walor tego przepisu, dający sądowi swobodę, polegającą na indywidualizacji ocen w tym zakresie, formułowanych na podstawie określonego stanu faktycznego, które mogą także wynikać z ogólnych reguł porządku prawnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2013 r., IV CSK 440/12; z dnia 12 października 2017 r., IV CSK 724/16; z dnia 6 kwietnia 2018 r., IV CSK 540/17; z dnia 8 maja 2018 r., V CSK 614/17 oraz z dnia 9 maja 2018 r., V CSK 631/17, nie publ.). Trafnie w doktrynie i orzecznictwie wskazuje się na inne sytuacje, w których podobnie należne wynagrodzenie również nie ma podanych szczegółowych kryteriów. Przydatne jest skorzystanie z doświadczeń przyznawania wynagrodzenia za ustanowienie służebności drogi koniecznej (art. 145 k.c.) oraz służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, co do której zastosowanie ma analogia do art. 145 k.c. Przyznawane wynagrodzenie powinno być jednorazowe, choć w orzecznictwie występuje także pogląd o możliwości zasądzenia świadczenia płatnego okresowo (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2013 r., IV CSK 440/12, nie publ. i powołane w nim wcześniejsze postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 1969 r., III CRN 379/68, OSNCP 1969, nr 12, poz. 223; z dnia 5 kwietnia 2012 r., II CSK 401/11; z dnia 18 kwietnia 2012 r., V CSK 190/11; z dnia 20 września 2012 r., IV CSK 56/12 i z dnia 8 lutego 2014 r., IV CSK 317/12, wszystkie nie publ.).

Użycie w art. 305² k.c. terminu „odpowiednie wynagrodzenie”, którego to słowa „odpowiednie” nie ma w art. 145 k.c. każe bardzo indywidualnie rozpatrywać każdy przypadek zasądzania wynagrodzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2013 r., V CSK 491/12, nie publ.). Ustalając wynagrodzenie powinno się wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności danej sprawy, a więc interes właściciela nieruchomości obciążonej służebnością, społeczno-gospodarczy charakter służebności, przeznaczenie nieruchomości, jej położenie, rozmiary, kształt, przeznaczenie określone w miejscowym planie

zagospodarowania przestrzennego albo w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a ich braku właściwości terenu i sposób korzystania z nieruchomości sąsiednich, utratę pożytków, zakres ograniczenia prawa rozporządzania nieruchomością i swobodnego decydowania o jej przeznaczeniu, zagospodarowania jej, zakres i sposób ingerencji przedsiębiorcy oraz pozbawienia władztwa nad nią, sposób przebiegu urządzeń, trwałość i nieodwracalność obciążenia służebnością w dłuższej perspektywie oraz uciążliwość ustanowionego prawa. Po stronie przedsiębiorcy przesyłowego ocenie podlega to, czy i w jaki sposób realizuje on cele związane z dostarczaniem określonego medium (energii elektrycznej, gazu, ciepła, paliw) na dużych przestrzeniach, w tym właścicielowi nieruchomości obciążonej, a więc musi mieć służącą temu infrastrukturę techniczną, w postaci urządzeń przesyłowych, co wpływa również na rozwój społeczno-gospodarczy i lepsze wykorzystanie tej nieruchomości. Wszystkie te czynniki są miarodajną podstawą do określenia ekwiwalentu za obniżenie jej użyteczności oraz wartości, przy czym nie może wynagrodzenie za ustanowienie służebności przewyższać wartości nieruchomości obciążonej (por. uzasadnienie wspomnianego postanowienia Sądu Najwyższego o sygn. IV CSK 440/12 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 29/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 64 i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 444/09 oraz z dnia 15 września 2016 r., I CSK 568/15, nie publ.). Określając wynagrodzenie powinno się również uwzględnić możliwość i sposób wykorzystania pozostałej części nieruchomości obciążonej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2018 r., IV CSK 540/17, nie publ.).

W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia znalazły wyraz wszystkie z wymienionych okoliczności, które w stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy winny zostać uwzględnione, włącznie z ustaleniem pasa gruntu, który zajęty pod słup i sieć energetyczną musi zostać w oznaczonej strefie ochronnej wyłączony w określonym zakresie z użytkowania, zwłaszcza przez konieczność okresowego udostępniania wjazdu na grunt powoda (nieruchomość rolną) w celu konserwacji. Z tych względów wynagrodzenie obejmuje nie tylko powierzchnię pasa służebności, z którego pozwany faktycznie czynnie korzysta jedynie w celu eksploatacji urządzeń

przesyłowych, ale obejmuje korytarz o szerokości 70 metrów (po 35 metrów z każdej strony od osi linii elektroenergetycznej) uwzględniony w przyznanym wynagrodzeniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2017 r., IV CSK 724/16, nie publ.). Jak wynika z uzasadnienia do obliczenia została nawet przyjęta zbyt duża powierzchnia objęta służebnością, co nie podlegało skorygowaniu na niekorzyść powoda ze względu na brak zaskarżenia tej kwestii przez pozwanego.

Z ustaleń faktycznych wynika, że ze względu na rolniczy charakter nieruchomości i brak dowiedzenia innych szkód lub wymagających wynagrodzenia innych niedogodności związanych z posadowieniem urządzeń przesyłowych na nieruchomości powoda (jeden słup) lub ponad tą nieruchomością (linia energetyczna), co sprawiało, że grunt powoda może być bez przeszkód nadal wykorzystywany na te same cele, co przed ustanowieniem służebności, brak jest przesłanek do dalszego zwiększenia wysokości wynagrodzenia, ponad to, co uczynił Sąd drugiej instancji, zwiększając wynagrodzenie z 30 tys. do ponad 50 tys. złotych. Sąd Okręgowy zaznaczył w uzasadnieniu, że gdyby pojawiły się szkody, wynikające z eksploatacji nieruchomości lub korzyści, których nie można uzyskać z nieruchomości ze względu na ustanowioną służebność, to podlegać będą one naprawieniu na ogólnych zasadach, ale już nie związanych z samym ustanowieniem służebności, według stanu na chwilę jej ustanowienia. Stwierdzenie to jest związane z eksponowaniem przez skarżącego, zwłaszcza w skardze kasacyjnej, oddziaływania ustanowionej służebności na pozostałą część nieruchomości, którą uczestnik widzi w przyszłości jako teren inwestycyjny, siedliskowy, a nie grunt rolny, co zmieniłoby wartość całej nieruchomości. Na podstawie art. 305² k.c. za ustanowienie służebności przesyłu należy się właścicielowi nieruchomości obciążonej jednorazowe wynagrodzenie, odpowiadające wartości wszelkich szkód i niedogodności dowiedzionych przez właściciela tej nieruchomości ze względu na postawienie i eksploatację urządzeń, o których mowa w art. 49 k.c. przez przedsiębiorstwo przesyłowe.

W ustalonych okolicznościach sprawy na czas jej rozpoznawania nie można mówić o skrzywdzeniu powoda przyznaną wysokością wynagrodzenia, poważnie skorygowaną na jego korzyść w orzeczeniu Sądu drugiej instancji, nie nastąpiło

bowiem zaskarżonym orzeczeniem ani naruszenie odpowiednich przepisów k.c., ani tym bardziej powołanych przez skarżącego przepisów Konstytucji, dotyczących ochrony prawa własności.

W tym stanie rzeczy należało na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalić skargę kasacyjną.

aj